

Avrupa Birliği Ülkelerinde Yeni Trend: Engelli Emeklilik Sistemi Öncesinde Rehabilitasyon ¹

Burak Can KORKMAZ ²

Öz

Makale Türü
Derleme Makale

Başvuru Tarihi
30.05.2024

Kabul Tarihi
29.12.2024

DOI
10.47140/kusbder.1492227

Dezavantajlı gruplar sorun yaşadıkları alanlarda sosyal politikalara ihtiyaç duymaktadırlar. Bu bağlamda engelli bireylerin engelli emeklilik sistemine dahil olarak engelli maaşına hak kazanmaları onların temel ihtiyaçlarını karşılamaları açısından faydalı görülebilir. Fakat istihdama katılmaları sonucu iş yaşamının getirileri açısından değerlendirildiğinde maddi kazancın ötesinde daha büyük pozitif çıktılar elde ettikleri tespit edilmiştir. Engelli emeklilik sistemine yönelen kişi sayısı konusunda yaşanan artış açısından eleştiriler dikkate alındığında engelli emeklilik sistemine dair olumlu örneklerin detaylı bir şekilde incelenmesi ve politika önerileri sağlanması ihtiyacı doğmuştur. Bu anlamda Avrupa Birliği üyesi ülkelerin başarılı örnekler olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı Avrupa Birliği üyesi ülkelerdeki mevcut engelli emeklilik sistemi ve bu sistem içerisinde yer alan rehabilitasyon süreçlerinin tartışılması yolu ile politika önerileri sağlamaktır. Bu anlamda Avrupa Birliği üyesi ülkelerin engelli maaşı alma konusundaki kriterleri artırdığı, engelli emeklilik sistemini cazip olmaktan çıkardığı ve engelli bireyleri rehabilitasyon süreçleri ile güçlendirerek istihdama dahil ettiği görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Sosyal politika, dezavantajlı gruplar, engelli bireyler, engelli istihdamı, engelli emeklilik sistemi.

Atıf için: Korkmaz, B. C. (2024). Avrupa Birliği Ülkelerinde Yeni Trend: Engelli Emeklilik Sistemi Öncesinde Rehabilitasyon. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (2). 107-126.

¹Bu makale yazarın Orta Doğu Teknik Üniversitesi bünyesinde hazırladığı "Disability Employment Policies in European Union Member States: Lessons from Türkiye" isimli Yüksek Lisans çalışmasından türetilmiştir.

²Sorumlu Yazar: Sosyal Politika Bilim Uzmanı, E-posta: b.korkmaz@hss18.qmul.ac.uk, <https://orcid.org/0000-0002-7122-9289>

Emerging Trends in European Union Countries: Rehabilitation Before the Disability Pension System ³

Burak Can KORKMAZ ⁴

Abstract

Article Type
Review Article

Application Date
2024-05-30

Acceptance Date
2024-12-29

DOI
10.47140/kusbder.1492227

Disadvantaged groups are in need of social policies in areas where they have problems. It may be beneficial for disabled individuals to be included in the disability pension system and qualify for disability pension in order to meet their basic needs. Nonetheless, when evaluated in terms of the benefits of work life, they have achieved greater positive outcomes beyond financial gain. Considering the criticisms regarding the increase in the number of people turning to the disability pension system, there arises a need to examine positive examples in detail and provide appropriate policy recommendations. European Union countries are considered successful examples in this regard. This study aims to provide policy recommendations by discussing the current disability pension system in European Union member countries and the rehabilitation processes employed. European Union member countries have upgraded the criteria for receiving disability pensions, made the disability pension system unattractive, and moved disabled individuals into employment by strengthening them through rehabilitation.

Keywords: Social policy, disadvantaged groups, people with disabilities, disability employment, disability pension system.

For Reference: Korkmaz, B. C. (2024). Avrupa Birliği Ülkelerinde Yeni Trend: Engelli Emeklilik Sistemi Öncesinde Rehabilitasyon. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (2). 107-126.

³This article is derived from the author's master's term project, "Disability Employment Policies in European Union Member States: Lessons from Türkiye," which was prepared at Middle East Technical University.

⁴Corresponding Author: MSc in Social Policy, E-mail: b.korkmaz@hss18.gmul.ac.uk, <https://orcid.org/0000-0002-7122-9289>

Giriş

Rehabilitasyon süreçleri, engelli bireylerin daha fazla işe alınması ve bu işi daha uzun süreler devam ettirmesi açısından önemli görülmektedir (Bjelland vd., 2010, s. 457). Tarihsel anlamda bakıldığında rehabilitasyon süreçleri tıbbi müdahalelerin devamı olarak müdahalenin bir tamamlayıcısı gibi görülmüş, fakat günümüzde bu anlayış değişmiş olup rehabilitasyon süreci sağlık hizmetinin başlangıcında başvurulması yönüyle erken müdahalenin bir parçası olarak kabul edilmektedir (Frank, 2016, s. 4). Bu bağlamda rehabilitasyon; zihinsel, fiziksel ve sosyal işlevsellik açısından engelli bireylerin optimum düzeye ulaşmalarını sağlayarak, yaşamlarını değiştirmek için gerekli araçları sağlamayı amaçlayan hedef odaklı bir süreçtir (Nevala vd., 2019, s. 774). Rehabilitasyon süreçleri sonucunda engelli bireylerin daha fazla işe alınma ve daha yüksek kazanç elde etme ihtimali bulunmaktadır (Bell ve Silverman, 2018). Sonuç olarak rehabilitasyon, günümüzde engelli bireyler için istihdam açısından önemli bir araştırma konusu olarak dikkat çekmektedir (Kumurenzi vd., 2015, s. 1; Shakespeare vd., 2018, s. 61).

Çalışma kapasitesi işlev göremeyecek durumda olan engelli bireylerin engelli emeklilik sistemine dahil olarak engelli maaşına hak kazanmaları onların temel ihtiyaçlarını karşılamaları açısından faydalı görülebilir. Fakat engelli bireylerin çalışma kapasitelerinin artırılması durumunda istihdama katılmaları sonucu iş yaşamının getirileri açısından değerlendirildiğinde maddi kazancın ötesinde daha büyük pozitif çıktılar elde ettikleri tespit edilmiştir. Örneğin, Chattopadhyay (2021, s. 56) istihdama katılımın birey için hem bağımsızlık hem de güven duygusunu kazanması açısından çok önemli olduğunu belirtmektedir. Engelli maaşı alan birey için bağımsızlık duygusu finansal kaynağın bulunması açısından bir nebze sağlanabilir fakat istihdam dışında toplumdan izole bir şekilde bulunması sonucu deneyim yoksunluğu nedeniyle özellikle sosyal yönden bağımsızlık ve güven duygusu hissetmesi oldukça zor olabilir. Benzer şekilde Garrels ve Sigstad (2021, s. 1002) istihdamın engelli bireylere sağladığı sosyal temasın önemini vurgulamaktadır, dolayısıyla istihdamın engelli bireylerin topluma entegrasyonu ile finansal kaynağın sağlayamayacağı ihtiyaçların karşılanmasında önemli olduğu söylenebilir. Ots ve diğerleri (2022, s. 578) istihdama katılan bireylerin daha iyi bir sağlık haline kavuştuğunu bildirmektedir. Engelli bireyler için sağlık konusunda olumlu çıktılar elde etmeleri öncelikler arasında yer almaktadır, bu nedenle istihdama katılımları çok daha fazla önemli hale gelmektedir. Buradan hareketle engelli bireyleri istihdam dışına iten politikaların terk edilmesi, istihdama dahil etme konusunda etkisiz kalan uygulamaların revize edilmesi ve istihdamın temel hedef haline getirilmesi beklenebilir.

Engelli emeklilik sistemine yönelen kişi sayısı konusunda yaşanan artışa dair eleştiriler dikkate alındığında engelli emeklilik sisteminin detaylı bir şekilde incelenmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Fakat ülkelerin uyguladıkları politikalar birbirlerinden büyük ölçüde farklılaşmaktadır. Bu anlamda başarılı sosyal politikalara sahip ülkelerin incelenmesi faydalı olabilir. Bu bakış açısı doğrultusunda Geiger ve diğerleri (2017, s. 6) politika yapıcılarının başarılı politikalara sahip ülkeleri inceleyerek kendi ülkelerinde düzenlemelere gittiklerini bildirmektedir. Engellilik konusunda başarılı sosyal politikalar açısından Avrupa Birliği üyesi ülkelerin olumlu örnekler oldukları bildirilmektedir. Çünkü engelli olan bireyler ile engelli olmayan bireyler arasındaki istihdam farkının oldukça düşük olduğu birçok Avrupa Birliği üyesi ülkenin bulunduğu belirtilmektedir (Atanasova, 2023, s. 3). Ayrıca Avrupa Birliği üyesi ülkelerin uygulamış oldukları kapsamlı sosyal politikalar (Zwan ve Beer, 2021, s. 473) ile sahip oldukları köklü yasaların (Kuznetsova vd., 2017, s. 590) başarılı olmalarında etkili olduğu bildirilmektedir. Engellilerin sorunlarına yönelik sosyal model anlayışını benimseyen ve engelli bireylerin çalışma kapasitelerinin artırılmasına öncelik vermesi yönüyle dikkat çeken Avrupa Birliği üyesi ülkelerde ortak bir anlayış geliştirildiği görülmektedir. Engelli emeklilik sisteminin cazip hale getirilip engelli bireylerin toplumdaki izole olması yerine rehabilitasyon süreçleri ile çalışma kapasitelerinin güçlendirilmesini temel alan bu anlayış doğrultusunda Avrupa Birliği üyesi ülkeler tarafından çeşitli reformlar ve düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Avrupa Birliği üyesi ülkelerin hem başarılı örneklere sahip olmaları hem de benzer bir anlayış doğrultusunda engelli emeklilik sistemine dair düzenlemeleri yapılandırmaları açısından incelenmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Engellilerin yaşadığı sorunlarla ve engelli sayısındaki artışın sosyal güvenlik sistemine getirdiği sonuçlarla baş edebilmek için ülkelerin engellilikle ilgili sorunların çözülmesinde yeni politik çözümler geliştirmesi gerektiği bu çalışmanın iddiasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışma, başarılı örnek uygulamalara sahip Avrupa Birliği ülkelerindeki mevcut engelli emeklilik sistemi ve bu sistem içerisinde yer alan rehabilitasyon süreçlerinin tartışılması yolu ile politika önerileri sağlamayı amaçlamaktadır.

Yöntem

Bu çalışma kapsamında Avrupa Birliği üyesi ülkeler ele alınmış olup 27 Avrupa Birliği üyesi ülkenin hepsi için detaylı bir alan yazın taraması gerçekleştirilmiştir. İngilizce alan yazın taramasında 27 ülkenin hepsi için ayrı ayrı ülkenin İngilizce ismi ile "disability", "employment" ve "policy" anahtar kelimeleri birlikte kullanılarak Google Scholar, Scopus, Science Direct ve Web of Science veri tabanları taranmış, uygun çalışmalar belirlenerek mevcut makaleye dahil edilmiştir. Alan yazın taraması 10.12.2023 - 30.12.2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Engelli emeklilik sistemi öncesinde

rehabilitasyon, Avrupa Birliği üye ülkelerinde yeni bir trend olması yönüyle hepsinde henüz önemsenen ve düzenlemelere gidilen bir hizmet değildir. Halihazırda Avrupa Birliği üye ülkelerinin kendi aralarında engelli maaşı yaygınlığı ve engelli maaşına ayrılan kaynağın miktarı açısından dahi büyük ölçüde farklılaştığı görülmektedir (World Bank, 2017, s. 33). Bu anlamda European Disability Forum (2023) tarafından belirtilen istatistiklere göre 2023 yılı engelli istihdam oranları en yüksek ilk 14 Avrupa Birliği üye ülkesi arasında yer alan ve aynı zamanda literatürde rehabilitasyon süreçlerine yaygın bir şekilde başvurduğu ortaya konulan Almanya, Avusturya, Çekya, Danimarka, Finlandiya, Estonya, Slovenya ve Litvanya bu çalışmanın ele aldığı ülkelerdir. Yapılan taramanın ardından konuya ilişkin mevcut literatür göz önünde bulundurularak Avrupa Birliği üyesi ülkelerdeki mevcut engelli emeklilik sistemi ile bu sistem içerisinde yer alan rehabilitasyon süreçlerinin tartışılması ve bu konuda politika önerileri ortaya konulması sağlanmıştır.

Bulgular

Avrupa Birliği üyesi ülkeler tarafından engelli emeklilik sistemi konusunda farklı yıllarda çeşitli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu sebeple bütüncül değerlendirmelerde bulunmadan önce Avrupa Birliği üyesi ülkelerde uygulanan engelli emeklilik sistemi politikalarının ayrı ayrı ele alınması benzerlik ve farklılıkların ortaya çıkarılması açısından önemlidir.

Avrupa Birliği Ülkelerinde Engelli Emeklilik Sistemi

Almanya

Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında yer alan Almanya'da 2001 ve 2002 yıllarında büyük bir emeklilik reformu gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede engelli bireylerin engelli maaşına hak kazanmaları konusunda emeklilik şartları düzenlenmiş ve bu alana aktarılan kaynağa ilişkin olarak önlemler alınması sağlanmıştır (Böheim ve Leoni, 2018, s. 171). Almanya'da iş yaşamında aktif olan bireyin kaza sonucu çalışabilirliğini kaybetmesi durumunda, engellilik maaşı almaya hak kazanıp kazanmadığının değerlendirilmesi açısından kazanın meydana geldiği olayın nerede gerçekleştiği önem arz etmektedir. Bu bağlamda iş kazası sonucu engelli maaşı almaya hak kazanan bireylerin iş dışı günlük yaşantısında geçirdiği kaza sonucu engelli maaşı almaya hak kazanan bireylere nazaran iki katı daha fazla maaş aldığı bildirilmektedir. Bu kapsamda iş kazası sonucu engelli maaşı alan bireyler Kanuni Kaza Sigortasından, iş dışı günlük yaşamında kaza geçirmesi sonucu engelli maaşı almaya başlayan bireyler ise Emeklilik Sigortasından yararlanmaktadır (Mittag vd., 2018). Bu açıdan bakıldığında bu ülkede engelli maaşı konusunda iş kazalarının önlenmesine büyük bir önem verilmekte ve kaza durumunun gerçekleştiği yere göre engelli maaşının nasıl verileceği

belirlenmektedir. Ayrıca engelli maaşının kanunla garanti altına alındığı ve bu noktada iş yerindeki kazaların farklı bir pozisyonda konumlandığı görülmektedir. Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler gibi Almanya da engelli bireylerin çalışma yeteneklerini kullanmalarını ve yüksek oranda işgücü piyasasına katılmalarını teşvik etme amacındadır. Engelli maaşı bu doğrultuda tasarlanmış ve yürürlüğe girmiştir. "Emeklilik öncesi rehabilitasyon" fikrini savunan Almanya, rehabilitasyonun bir sosyal sigorta ilkesi olarak kritik bir öneme sahip olduğu görüşündedir. Buradan hareketle engelli bireylere emeklilikten önce rehabilitasyon hizmetleri uygulanmaktadır. Bu nedenle ülkenin büyük bir tıbbi rehabilitasyon pazarı haline geldiğini söylemek mümkündür. Engelli bireyler için emeklilikten önce rehabilitasyon kavramı, Almanya'daki engelli maaşı konusundaki düzenlemeleri olumlu yönde etkilemiştir (Burkhauser vd., 2016, s. 382). Almanya'da engelli bireylerin emeklilik hakkı kazanmaları konusunda uygulanan politikalar, engelli bireylerin çalışma yetkinliklerini sürdürdüklerini öncelikli olarak hedeflemesi yönüyle engelliliğin sosyal modeli açısından hayati bir öneme sahiptir. Rehabilitasyonun etkin bir şekilde sağlanması durumunda engelli emeklilik sistemine bağımlılık azaltılabilir, dolayısıyla engelli bireylerin çalışma ve sosyal yaşamlarının devamlılığı sağlanabilir. Bu anlamda rehabilitasyonu ön planda tutan engelli politikaları söz konusu ülkede engelli emeklilik sistemi üzerinde de olumlu bir etki göstermiştir.

Avusturya

Almanya'ya benzer olarak Avusturya'da 2008 ve 2014 yıllarında engelli emeklilik sisteminde reform yapmıştır. Bu reformda Avusturya'nın mesleki rehabilitasyonu geliştirmeye yönelik yaptığı düzenlemeler dikkat çekmektedir. Ayrıca Avusturya, engelli yardımlarına hak kazanmaya yönelik gerekli koşulları daha katı hale getirmiştir. Örneğin Avusturya, genç engelli bireylere yönelik engelli maaşı verilmesinden önce rehabilitasyon sürecine girmelerini zorunlu hale getirmiştir. Avusturya yalnızca engelli bireyleri değil aynı zamanda engellilik riski taşıyan bireylere yönelik bilgilendirici bir hizmet sağlayarak da destek vermiştir (Böheim ve Leoni, 2018, s. 174). Bütün hepsi dikkate alındığında Avusturya'nın diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler tarafından benimsenmekte olan engelli bireylerin çalışma yeteneklerini sürdürmelerinin öncelik haline getirilmesi anlayışını takip ettiği görülmektedir. Rehabilitasyon süreci Avusturya'da engelli emeklilik sisteminden yararlandırılmalarından önce engelli bireylerin geçmesi gereken bir süreç olarak göze çarpıyor. Böylece engelli emeklilik sisteminin teşvik edilmesinden ziyade engelli bireylerin çalışma yaşamına katılımını sağlayacak tamamlayıcı politikalar üretilmesi amaçlanıyor.

Çekya

Bir diğer Avrupa Birliği üyesi ülke olan Çekya'da emeklilik sistemi 2017 yılından bugüne kadar birçok değişikliğe uğramıştır. Engelli maaşı uygulanan Çekya'da engelli emeklilik sistemi engelli bireylerin kısmi engellilik gibi mevcut engellilik durumlarına göre düzenlenmiştir (Štefko, 2020).

Danimarka

Danimarka da diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerle benzer bir anlayışla ilerlemiştir. Daha önce engelli emekliliği engelli bireyler için ilk seçenek olarak görülüyordu ve kolaylıkla erişilebilir hale geliyordu. Ancak Danimarka'daki reformun ardından 40 yaşın altındaki bireylerin engelli yardımlarına erişmesine ilişkin değerlendirme önemli ölçüde sıkılaştırılmıştır. Danimarka'da 40 yaş üstü bireylerin engelli emekliliğine hak kazanabilmeleri için öncelikle rehabilitasyon programlarına katılmaları gerekmektedir (Böheim ve Leoni, 2018, s. 174). Danimarka'da engelli maaşına erişim büyük ölçüde sınırlandırılmış ve işgücü piyasasına dönüşü kolaylaştırmak için engelli bireylere yönelik birçok düzenleme gerçekleştirilmiştir. Danimarka'da işgücü piyasasında olanlar açısından teşvik yüksekken, dışında olanlar için işgücü piyasasına giriş teşvik edilmektedir (Mathisen vd., 2021, s. 186). Almanya ve Avusturya'ya benzer olarak Danimarka'da da engelli emeklilik sistemine olan bağımlılığının azaltılmasına yönelik bir eğilim bulunmaktadır. Engelli emeklilik sistemine dahil olarak engelli maaşı almaya hak kazanma daha önce engelli bireyler için ilk ve tek seçenek durumundaydı. Günümüzde ise rehabilitasyon programlarının önemli ölçüde artması ve engelli bireylerin sahip olduğu çalışma becerilerinin geliştirilmesine yönelik fırsatlar yaratılması nedeniyle özellikle Avrupa Birliği üyesi ülkelerde odak, engelli maaşı yerine yeniden istihdama doğru kaymıştır. Diğer engelli istihdam politikaları arasında yer alan kota ve korumalı iş yeri uygulamalarına benzer olarak engelli emeklilik sisteminden önce yapılan rehabilitasyon süreçleri ile engelli bireylerin istihdama dahil edilmesi amaçlanmaktadır. Bu anlamda engelli bireylere yönelik rehabilitasyon giderek zenginleşmektedir. Rehabilitasyon süreçlerinin olumlu etkilerini gören ülkeler engelli emeklilik sistemine bağımlılığı azaltmak amacıyla rehabilitasyon programlarını artırmaya odaklanmaktadır.

Finlandiya

Finlandiya'da çalışma kapasitesi en az %60 azalmış olan 16-64 yaş arasındaki bireylere normal engelli maaşı verilmektedir. Çalışma kapasitesinin en az %40 oranında azalması durumunda kısmi emekli maaşı verilmektedir. Tıbbi değerlendirme yapılırken bireyin eğitimi, yaşı ve mesleği dikkate alınmaktadır. Bireysel erken emeklilik maaşı ise uzun süre çalışmış ve artık sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalan kişilere verilmektedir. Bireysel erken emeklilik maaşı için 2000 yılına kadar yaş şartı 58'ken 2000 yılından

sonra bu şart 60'a çıkarılmıştır. Bu tür engelli maaşı için normal engelli maaşı aylığıyla karşılaştırıldığında verilen bir çalışma kapasitesi oranı bulunmadığından dolayı tıbbi değerlendirme yapılırken bireyin yaşı ve iş koşulları gibi bireye ilişkin çeşitli faktörler dikkate alınmaktadır (Kyyrä, 2015, s. 52). Finlandiya'da çalışma yaşındaki bireylerin çalışma hayatına katılamamalarının en yaygın nedenleri arasında işsizlik ve engelli emeklilik sistemi belirtilmektedir. Engelli maaşı almaya hak kazanan bireylerin oranında yaşanan büyük artışın sebebi olarak ruh sağlığı sorunlarının günümüzde ciddi oranda artmış olması gösterilmektedir (Alanko ve Outinen, 2016, s. 419). Finlandiya'da da bu sorun durumuna yönelik olarak diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerde olduğu gibi rehabilitasyon programları kullanılmaktadır. Finlandiya'da Yaşlanan İşçilere İlişkin Ulusal Program ve İş Yeri Geliştirme Programı en yaygın uygulanan rehabilitasyon programları arasındadır (Böheim ve Leoni, 2018, s. 172). Kısmi engelli maaşı alanların sayısı son yıllarda Finlandiya'da önemli ölçüde artmıştır. Daha da önemlisi Finlandiya'da yapılan bir araştırma, uzun süre çalıştıktan sonra engelli maaşı almaya başlayan bireylerin yeniden istihdama girme oranlarının daha yüksek olduğunu, diğer taraftan uzun süredir engelli maaşı alan bireylerin ise yeniden istihdama girme oranlarının çok düşük olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle engelli emeklilik sistemine dahil olan engelli bireylere yönelik çok hızlı bir şekilde harekete geçilmesi tavsiye edilmektedir (Polvinen vd., 2018, s. 75). Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelere benzer olarak Finlandiya'da da artık engelli maaşı ilk seçenek olmaktan çıkmıştır. Çalışma kabiliyeti bir miktar azalmış olan bireylerin dahi uzun süre kısmi veya tam emekli aylığı almış olmaları durumunda işe dönüşleri zorlaşmaktadır. Bu nedenle Avrupa Birliği üyesi ülkeler engelli emeklilik sistemini cazip hale getirmekten ziyade engelli bireylerin çalışma yaşamına aktif katılımını ön planda tutmaktadır.

Estonya

Estonya'da 2016 yılında engelli emeklilik sistemine ilişkin bir reform gerçekleştirilmiştir. Reformdan önce engelli bireyler yalnızca sosyal yardımlardan yararlanmaktayken, 2016'daki reformla Estonya bu konuda anlayış değişikliğine gitmiştir. Estonya'da engelli emekli sistemine giren bireyler de eğitim, danışmanlık ve rehabilitasyon hizmetleriyle desteklenmektedir (Pesor ve Pöder, 2023, s. 116). Reformdan önce Estonya'da erken emekliliğin yollarından biri engelli maaşı almaya hak kazanma olarak belirlenmişken reformdan sonra engelli maaşı almaya hak kazanma kriterlerinin sayısı artırılmıştır. Ayrıca engelli bireylerin çalışma yeteneklerinin iyileştirilmesi açısından rehabilitasyon süreçleri de önemli bir hale gelmiştir. Öte yandan bu ülkede engelli maaşı oldukça düşük düzeydedir, bu nedenle engelli emekliliğine geçiş yapmak isteyen bireyler için ekonomik koşulların daha fazla zorlaşması riski bulunmaktadır (Unt, Kazulja ve Krönström, 2020). Estonya diğer

Avrupa Birliği üyesi ölkelere nazaran nispeten daha geç reform yapmakla birlikte sonuç olarak aynı anlayış doğrultusunda rehabilitasyon süreçlerini ön plana almıştır. Çalışma kapasitesi azalmış bireylerin mevcut yeteneklerini kullanmalarını teşvik etmek amacıyla rehabilitasyon programları önemli ölçüde artmış, dolayısıyla engelli maaşına geçiş azalmıştır.

Litvanya

Diğer taraftan Litvanya'da %45 ve üzerinde iş göremezlik oranına sahip bireyler engelli maaşı alma hakkına sahiptir. Engelli bireylerin emekli olarak engelli maaşı almaları konusunda kompleks olmayan bir süreç bulunmaktadır (Pivoriene ve Ambrazeviciute, 2020). Bu anlamda Litvanya diğer Avrupa Birliği üyesi ölkelerden farklılaşmaktadır. Zira çoğu öлке son yıllarda engelli maaşlarına yönelik katı değerlendirmeler uygulamaya başlamış durumdadır. Yaşlı bireylerin %10'u engelli maaşı olarak istihdam dışında bulunmaktadır. Engelli maaşı alan bireylerin sayısı ise 2000'den 2010'a kadar en yüksek noktasına ulaşmış ancak son zamanlarda azalmıştır. Bu bağlamda, Litvanya'da sağlık koşullarının iyileşmesi ve ekonomik büyümenin ortaya çıkmasının engelli maaşı alan kişi sayısını etkili bir şekilde azalttığı belirtilmektedir. Aynı zamanda engellilik tespit süreçlerinin giderek katılaşması, engelli maaşı almaya hak kazanan kişi sayısında da azalmaya neden olmaktadır (Zitikytė, 2020, s. 62).

Slovenya

Benzer şekilde Slovenya'da da 1990'lı yıllarda engelli maaşına yoğun talep olmuş, 2005 yılında yapılan reformla engelli maaşlarını değerlendirecek uzman ekiplerin oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu nedenle Slovenya'da engelli maaşı alma koşulları daha da zorlaşmıştır (Scharle ve Váradi, 2015, s. 10).

Avrupa Birliği üyesi ölkeler arasında engelli maaşı alan kişi sayısını azaltarak engelli bireylerin istihdama katılımını teşvik etme yönünde bir eğilim bulunmaktadır. Bu konuda World Bank (2017, s. 33) tarafından 2013 yılı verilerine dayanarak sunulan istatistikler incelendiğinde engelli maaşı alan kişi sayısının genel nüfus içerisindeki oranı ve öлке tarafından engelli maaşına yapılan harcamanın miktarı şeklinde olmak üzere iki farklı kategori üzerinden değerlendirmeler yapıldığı göze çarpmaktadır. Bu anlamda Avrupa Birliği ölkeleri her iki kategori açısından da birbirinden büyük oranda farklılaşmakta olup engelli maaşı yaygın olan ölkelerde engelli maaşına ayrılan kaynağın düşük, engelli maaşı yaygın olmayan ölkelerde ise ayrılan kaynağın yüksek olabildiği görölmektedir. Bu istatistiğe göre Litvanya ve Letonya'da engelli maaşı yaygın fakat engelli maaşına ayrılan kaynak düşükken, Portekiz ve Hollanda'da ise engelli maaşı yaygın olmamakla birlikte engelli maaşına ayrılan kaynak diğer Avrupa Birliği ölkelerine nazaran daha yüksek bulunmuştur. Hırvatistan ise engelli maaşının oldukça yaygın olması yönüyle göze çarpmaktadır. Hırvatistan'ın gayri safi yurt içi

hasıla içindeki engelli maaşı harcaması diğer ülkelere kıyasla nispeten yüksektir (Bağun, 2017).

Sonuç olarak bu ülke uygulamaları çerçevesinde Avrupa Birliği ülkelerinin genel olarak sadece erken yaşta engelli maaşı verilmesine yönelik politikalar üretmediğini ve çalışma çağındaki bireylerin engelli olup olmadıklarına bakılmaksızın çalışma yeteneklerini sürdürmelerini teşvik etme yönünde politikalar uyguladığını söylemek mümkündür. Engelli bireylerin istihdama katılımları konusunda rehabilitasyon programları ile desteklenmelerine önem verilmektedir. Çalışma yaşamına katılım, Avrupa Birliği üyesi ülkeler tarafından engelli bireylerin önceliklerinden biri olarak teşvik edilmektedir. Bu anlamda işverenlerle koordinasyonun gerekli olduğu düşünölmektedir. İş yerlerinin engelli bireylere göre tasarlanması ayrıca büyük bir öneme sahiptir. Özellikle engel durumlarının iş yerinde özel koşullar gerektirmesi halinde korumalı iş yeri gibi farklı engelli istihdam politikalarının değerlendirilmesi faydalı olabilir.

Tartışma ve Sonuç

Engelli bireylerin dezavantajlı bir grup olması onların sosyal politikalarla desteklenmesi gerekliliğini beraberinde getirmektedir. Engelli bireylerin potansiyellerinin göz ardı edilerek istihdam dışında tutulmaları olumsuz ekonomik koşullar başta olmak üzere yaşadıkları sorunları artırmış ve kökleştirmiştir. Bu sebeple çalışma yaşamı dışında kalan engelli bireylere yönelik engelli emeklilik sistemi gibi ekonomik koşullarının optimal hale getirilmesi açısından birtakım düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Zaman içerisinde Avrupa Birliği üyesi ülkelerde görölen engelli maaşına ayrılan kaynakta yaşanan artış ve engelli emeklilik sisteminde oluşun yığılma politika yapıcılar açısından büyük endişeler yaratmıştır. Dolayısıyla Avrupa Birliği üyesi ülkeler bu doğrultuda politikalar üretmeye başlamışlardır. Engelli bireylerin çalışma becerilerinin işlevselliklerini sağlayacak derecede bulunmasına rağmen engelli emeklilik sistemine şartlar tarafından yönlendirilmesi ve kendilerinin de ilk seçenek olarak benimsemesi engelli maaşı düzenlemelerine olan ihtiyacı göz önüne çıkarmıştır. İlk olarak engelli emeklilik sisteminin çekiciliğinin azaltılması yönünde reformlar gerçekleştiren Avrupa Birliği üyesi ülkeler bu yapılan düzenlemelerle engelli bireylerin mağdur olmasını değer daha büyük bir yarar elde etmesini amaçlamış, dolayısıyla çekiciliği azaltılan emekli maaşı yerine yeniden istihdamın artırılmasına yönelik politikalar üretilmiştir. Engelli emeklilik sistemine dahil olmadan önce engelli bireylerin rehabilitasyon süreçleri ile çalışma becerilerinin artırılması bu politikaların bir yansımasıdır.

Engelli bireyler çalışma becerileri açısından tıbbi veya sosyal rehabilitasyona ihtiyaç duyabilir. Bunun farkında olan Avrupa Birliği üyesi ülkelerde yapılan reformlar

sonucunda engelli maaşı öncesi rehabilitasyon süreci bir zorunluluk haline gelmiştir. Doğuştan engelli bireyler ile sonradan engelli olan bireylerin hepsi için sürdürülen rehabilitasyon süreçleri Almanya gibi ülkelerde iş yeri kazalarının önlenmesi ile desteklenmektedir. Böylece önleyici tedbirler ile engelli emeklilik sistemine olan bağımlılık azaltılmaya çalışılmaktadır. Bu konuda iş yerlerinde iş güvenliğinin sağlanmasına ilişkin önlemlerin sıkılaştırılarak bireylerin çalışma kapasitesini düşürecek kazalara sebebiyet verilmemesi adına politikalar üretilmektedir.

Avusturya, Danimarka, Estonya, Litvanya ve Slovenya gibi ülkeler tarafından engelli emeklilik sistemine giriş zorlaştırılmış ve şartların daha katı hale getirilmesi sonucu engelli bireyler için engelli emeklilik sistemi cazip olmaktan çıkarılmıştır. Rehabilitasyon süreci sonucunda çalışma kapasitesi geliştirilen ve yaptığı iş konusunda motive olan engelli bireyler açısından engelli emeklilik sisteminin seçenek olmaktan uzaklaştırılması oldukça faydalı olabilir. Fakat diğer taraftan destekten yoksun engelli bireylerin engelli emeklilik sistemine ihtiyaç duyduğu noktada ulaşamaması ise önemli bir sorun olarak görülebilir. Dolayısıyla en temel nokta rehabilitasyon sürecinin engelli bireyin ihtiyacına yanıt verebilir düzeyde olması ve engelli bireyi istihdama dahil etme yönünde etkili bir şekilde işlev görmesidir. Engelli emeklilik sistemi şartlarının düzenlenmesinin yanı sıra rehabilitasyon süreçlerinin istendik düzeye getirilmesi, engelli bireylerin engelli emeklilik sistemine olan ihtiyacı azaltması yönüyle oldukça önemli görülmektedir.

Uzun süreli çalışma hayatı olan bireylerin engelli maaşı almasının ardından yeniden istihdama katılımı daha yaygınken uzun süredir engelli maaşı alan bir bireyin çalışma hayatına yeniden katılmasının zor olması oldukça dikkat çekici bir bulgudur. Benzer engel durumuna sahip bireylerden çalışma yaşamını daha fazla deneyimlemiş olan kişinin daha olumlu bir tutum ve motive bir şekilde rehabilitasyon sonrası işe dönüşü sağlanabilirken diğer kişi için bu durumun zor olması engelli emeklilik sistemine girişin ilk seçenek olmaktan çıkarılması gerekliliğini göstermektedir. Engelli emeklilik sistemine girdikten sonra çalışma yaşamına dönüşün daha zor bir hal alması engelli bireylerin rehabilitasyon süreçlerinin hiç zaman kaybetmeksizin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Rehabilitasyon engelli bireyler için önemli fakat daha da önemlisi politika yapıcıların etkin rehabilitasyon programlarını ihtiyaç duyan bireylere en kapsamlı şekilde ulaştırması gerekmektedir. Farklı özelliklere sahip engelli bireylerin çalışma kapasitelerinin artırılması konusunda çeşitli yönlerden desteklenmesi ihtiyacı bulunduğu görülmekte, dolayısıyla rehabilitasyon süreçlerinin kapsamlı olması önem arz etmektedir.

Engelli emeklilik sistemine dahil olan birey için çalışma yaşamından uzaklaşması hem çalışma çağındaki nüfus içerisinde çalışmayan oranında yaşanan artış açısından ülke istihdamında önemli bir sorun durumu oluşturabilmekte hem de engelli bireylerin yaşam kalitesini doğrudan etkileyebilmektedir. Çalışma becerisi bulunan veya geliştirilebilir durumda olan engelli bireyin engelli emeklilik sistemine dahil edilmesi potansiyelinin göz ardı edileceği anlamına gelmektedir. Engelli bireylerin etiketlenmelerinin en büyük sebeplerinden biri olan toplumsal hayattan çekilmeleri etiketlenmelerini daha da artırabilir. İstihdamda dışlayıcı tutumla karşılaşan engelli bireylerin engelli emeklilik sistemine olan yönelimi onları toplumsal hayattan izole edebilir. Engelli maaşı engelli bireylerin ekonomik ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlasa dahi en önemli toplumsal uğraşı olan iş yaşamından uzak kalmaları sosyal, psikolojik ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasını baskılayabilir. İş yaşamına katılma motivasyonu taşıyan engelli bireylerin ise rehabilitasyon sürecinden yoksun kalması sonucu potansiyellerine ulaşamamaları ve engelli maaşına yönelmeleri kendilerini gerçekleştirememeleri sebebiyle daha büyük bir sorun durumu ortaya çıkarabilir. Dolayısıyla engelli emeklilik sisteminden önce rehabilitasyon sürecinden geçmeleri engelli bireylerin istihdama katılımda motivasyon kazanması, potansiyellerini ortaya çıkarmaları ve desteklenmeleri açısından büyük bir öneme sahiptir.

Makalenin Araştırma ve Etik Beyanı Bilgileri

Yazarın Çıkar Çatışması Beyanı	Araştırmaya konu olan durum, olgu veya kurum ile yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Yazar(lar) Katkı Oranı Beyanı	Araştırma tek yazar tarafından gerçekleştirildiği için çalışmanın tamamlanmasında başka bir yazar rol almamıştır.
Etik Kurul Onay Belgesi	Araştırma/inceleme sırasında etik kurul onay belgesi gerektiren herhangi bir bilimsel yöntem kullanılmamıştır.

Kaynakça

- Alanko, A., & Outinen, S. (2016). Dualising activation. Responses to unemployment and mental health-related disability retirement in Finland at the turn of the millennium. *European Societies*, 18(5), 417-437.
<https://doi.org/10.1080/14616696.2016.1197408>
- Asadi, R. (2019). How globalization influences the developing countries' human resources strategic policy. *Journal of Economic Development, Environment*

and *People*, 8(3), 32-46. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=814659>

- Atanasova, A. (2023). Narrowing the employment gap for people with disabilities. https://www.etui.org/sites/default/files/2023-11/Narrowing%20the%20employment%20gap%20for%20people%20with%20disabilities-The%20need%20for%20effective%20policy%20implementation_2023.pdf
- Backenroth, G. A. (2001). People with disabilities and the changing labor market: Some challenges for counseling practice and research on workplace counseling. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 23(1), 21-30. <https://doi.org/10.1023/A:1010776931262>
- Bağun, M. (2017). Determinants of disability pensions in Croatia: the role of institutions. *Public Sector Economics*, 41(1), 109-128. <https://doi.org/10.3326/pse.41.1.10>
- Bell, E. C., & Silverman, A. M. (2018). Rehabilitation and Employment Outcomes for Adults Who Are Blind or Visually Impaired: An Updated Report. *Journal of Blindness Innovation & Research*, 8(1). <https://www.pdrub.com/pages/reports-35-323-3-PB.html>
- Bjelland, M. J., Bruyere, S. M., Von Schrader, S., Houtenville, A. J., Ruiz-Quintanilla, A., & Webber, D. A. (2010). Age and disability employment discrimination: Occupational rehabilitation implications. *Journal of occupational rehabilitation*, 20, 456-471. <https://doi.org/10.1007/s10926-009-9194-z>
- Böheim, R., & Leoni, T. (2018). Sickness and disability policies: Reform paths in OECD countries between 1990 and 2014. *International Journal of Social Welfare*, 27(2), 168-185. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12295>
- Burkhauser, R. V., Daly, M. C., & Ziebarth, N. R. (2016). Protecting working-age people with disabilities: experiences of four industrialized nations. *Journal for Labour Market Research*, 49(4), 367-386. <https://doi.org/10.1007/s12651-016-0215-z>
- Chattopadhyay, P. (2021). Employment and Mental Health: A Comparative Study Among Persons with Disability and without any Disability in Kolkata. *Journal of Scientific Research*, 65(04), 55-61. <https://doi.org/10.37398/JSR.2021.650410>
- European Disability Forum. (2023). The Right to Work: The employment situation of persons with disabilities in Europe. https://www.edf-feph.org/content/uploads/2023/05/hr7_2023_press-accessible.pdf

- Frank, A. (2016). Vocational rehabilitation: supporting ill or disabled individuals in (to) work: a UK perspective. *Healthcare*, 4(3), 1-21. <https://doi.org/10.3390/healthcare4030046>
- Garrels, V., & Sigstad, H. M. H. (2021). Employment for persons with intellectual disability in the Nordic countries: A scoping review. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 34(4), 993-1007. <https://doi.org/10.1111/jar.12880>
- Geiger, B. B., Van Der Wel, K. A., & Tøge, A. G. (2017). Success and failure in narrowing the disability employment gap: comparing levels and trends across Europe 2002–2014. *BMC public health*, 17(1), 1-7. <https://doi.org/10.1186/s12889-017-4938-8>
- Goering, S. (2015). Rethinking disability: the social model of disability and chronic disease. *Current reviews in musculoskeletal medicine*, 8, 134-138. <https://doi.org/10.1007/s12178-015-9273-z>
- Knecht, M., & Freund, A. M. (2016). Boundary management: A time-sampling study on managing work and private life in middle adulthood. *Research in Human Development*, 13(4), 297-311. <https://doi.org/10.1080/15427609.2016.1234307>
- Krokstad, S., & Westin, S. (2004). Disability in society—medical and non-medical determinants for disability pension in a Norwegian total county population study. *Social science & medicine*, 58(10), 1837-1848. [https://doi.org/10.1016/S0277-9536\(03\)00409-X](https://doi.org/10.1016/S0277-9536(03)00409-X)
- Kumurenzi, A., Goliath, C., Mji, G., Stathum, S., Mlenzana, N., Rhoda, A., & Joseph, C. (2015). Experiences of patients and service providers with out-patient rehabilitation services in a rehabilitation centre in the Western Cape Province. *African Journal of Disability*, 4(1), 1-7. <https://hdl.handle.net/10520/EJC183660>
- Kuznetsova, Y., Yalcin, B., & Priestley, M. (2017). Labour market integration and equality for disabled people: a comparative analysis of Nordic and Baltic countries. *Social Policy & Administration*, 51(4), 577-597. <https://doi.org/10.1111/spol.12314>
- Kyyrä, T. (2015). Early retirement policy in the presence of competing exit pathways: Evidence from pension reforms in Finland. *Economica*, 82(325), 46-78. <https://doi.org/10.1111/ecca.12100>
- Mathisen, J., Jensen, N. K., Bjorner, J. B., Brønnum-Hansen, H., Christensen, U., Thielen, K., ... & Andersen, I. (2021). Disability pension among persons with chronic disease: Differential impact of a Danish policy reform. *European Journal of Public Health*, 31(1), 186-192. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckaa228>

- Mittag, O., Kotkas, T., Reese, C., Kampling, H., Groskreutz, H., de Boer, W., & Welti, F. (2018). Intervention policies and social security in case of reduced working capacity in the Netherlands, Finland and Germany: a comparative analysis. *International journal of public health*, 63, 1081-1088. <https://doi.org/10.1007/s00038-018-1133-3>
- Morwane, R. E., Dada, S., & Bornman, J. (2021). Barriers to and facilitators of employment of persons with disabilities in low-and middle-income countries: A scoping review. *African Journal of Disability*, 10. <https://doi.org/10.4102/ajod.v10i0.833>
- Mueser, K. T., Drake, R. E., & Bond, G. R. (2016). Recent advances in supported employment for people with serious mental illness. *Current opinion in psychiatry*, 29(3), 196-201. <https://doi.org/10.1097/YCO.0000000000000247>
- Mulubiran, T. (2021). Livelihood Assets and Strategies of People with Disabilities in Urban Areas of Ethiopia. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 23(1). <https://doi.org/10.16993/sidr.692>
- Nevala, N., Pehkonen, I., Teittinen, A., Vesala, H. T., Pörfors, P., & Anttila, H. (2019). The effectiveness of rehabilitation interventions on the employment and functioning of people with intellectual disabilities: a systematic review. *Journal of occupational rehabilitation*, 29(4), 773-802. <https://doi.org/10.1007/s10926-019-09837-2>
- Ots, P., Oude Hengel, K. M., Burdorf, A., Robroek, S. J., Nieboer, D., Schram, J. L., ... & Brouwer, S. (2022). Development and validation of a prediction model for unemployment and work disability among 55 950 Dutch workers. *European Journal of Public Health*, 32(4), 578-585. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckac045>
- Pesor, R., & Pöder, K. (2023). Evaluation of Active Labor Market Policy Reform: Employment Outcomes of Vocational Rehabilitation Services. *Journal of Occupational Rehabilitation*, 1-12. <https://doi.org/10.1007/s10926-023-10102-w>
- Pivoriene, J., & Ambrazevičiute, K. (2020). Lithuania. In *Extended Working Life Policies: International Gender and Health Perspectives* (pp. 329-339). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-40985-2_25
- Polvinen, A., Laaksonen, M., Rantala, J., Hietaniemi, M., Kannisto, J., & Kuivalainen, S. (2018). Working while on a disability pension in Finland: Association of diagnosis and financial factors to employment. *Scandinavian Journal of Public Health*, 46(19_suppl), 74-81. <https://doi.org/10.1177/1403494817738460>

- Scharle, Á., & Váradi, B. (2015). Barriers to welfare reform in the CEE: the case of employment rehabilitation services. *Growth–Innovation–Competitiveness: Fostering Cohesion in Central and Eastern Europe. Working Paper Series*, (5.06).
- Shakespeare, T., Cooper, H., Bezmez, D., & Poland, F. (2018). Rehabilitation as a disability equality issue: A conceptual shift for disability studies?. *Social Inclusion*, 6(1), 61-72. <https://doi.org/10.17645/si.v6i1.1175>
- Štefko, M. (2020). Social Security and Social Policy Reforms in the Czech Republic. Reported Period: August 2018–December 2019. *Max Planck Institute for Social Law and Social Policy Social Law Reports*, 5.
- Unt, M., Kazjulja, M., & Krönström, V. (2020). Estonia. *Extended Working Life Policies: International Gender and Health Perspectives*, 241-249. https://doi.org/10.1007/978-3-030-40985-2_17
- World Bank. (2017). Disability Pensions in the European Union. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/994751593102908330/pdf/Disability-pensions-in-the-European-Union.pdf>
- Zitikytė, K. (2020). Employment at 55+: do we want to work longer in Lithuania?. *Ekonomika*, 99(1), 50-68. <https://doi.org/10.15388/Ekon.2020.1.3>
- Zwan, R., & Beer, P. (2021). The disability employment gap in European countries: What is the role of labour market policy?. *Journal of European Social Policy*, 31(4), 473-486. <https://doi.org/10.1177/09589287211002435>

Emerging Trends in European Union Countries: Rehabilitation Before the Disability Pension System

Extended Summary

Employment is among the primary developmental tasks of adult individuals (Knecht and Freund, 2016). Based on the assumption that all individuals have the capacity to work, taking part in employment has begun to be viewed as an important issue both for countries in benefiting from human resources (Asadi, 2019) and for individuals in enhancing their quality of life (Mueser et al., 2016). However, for disadvantaged groups such as disabled individuals, the multitude of barriers in society make it difficult to take active part in employment, which may even lead them to socialization (Morwane et al., 2021). The disability pension system is crucial in providing financial resources for disabled individuals to continue their daily lives and is necessary for disabled individuals who have lost their working skills (Krokstad and Westin, 2004). However, the social model of disability suggests that the main obstacle for disabled individuals in staying away from fundamental areas such as employment is the perspective of other individuals (Goering, 2015). It can thus be expected that disabled individuals should participate in society more than they do today. In this context, there are concerns about society's view of disabled individuals. On the other hand, the lack of support for disabled individuals to achieve their true potential is another problem (Backenroth, 2001; Mulubiran, 2021). Therefore, it can be said that rehabilitation processes that envisage the empowerment of disabled individuals in their participation in employment are crucial in terms of disabled employment policies.

It may be beneficial for disabled individuals to be included in the disability retirement system and qualify for disability pension in order to meet their basic needs. However, when evaluated in terms of the benefits of work life as a result of their participation in employment, it has been argued that they have achieved positive outcomes reaching well beyond financial gains. For example, Chattopadhyay (2021, p. 56) states that participation in employment provides both independence and confidence. Similarly, Garrels and Sigstad (2021, p. 1002) emphasize the importance of the social contact that employment provides for the disabled. As such, one could argue that employment is essential in integrating disabled individuals into society and in meeting the needs that financial resources cannot provide. Ots et al. (2022, p. 578) report that individuals who participate in employment achieve better health. Achieving positive

health outcomes is among the priorities for disabled individuals, making their participation in employment much more critical.

In the face of recent criticisms regarding the increase in the number of people who turn to the disability pension system, there arises is a need to review the disability pension system in detail. Though the policies implemented by countries differ significantly, examining countries with successful social policies may prove helpful. In line with this perspective, Geiger et al. (2017, p.6) report that policymakers examine countries with successful policies and make due regulations in their own countries. It is reported that European Union member countries are positive examples of successful social policies on disability because there are many European Union member countries where the employment gap between disabled and non-disabled individuals is relatively low (Atanasova, 2023). It is also reported that the comprehensive social policies implemented by the European Union member countries (Zwan and Beer, 2021) and their well-established laws (Kuznetsova et al., 2017) play a major role in their success. A shared understanding seems to have been developed in the European Union member countries, which have adopted the concept of the social model of disability, thus prioritizing increased working capacities of the disabled. Accordingly, European Union member countries have implemented various reforms and regulations, aiming to strengthen the working capacity of disabled individuals through rehabilitation processes rather than leaving them dependent on the disability pension system. It would therefore be helpful to examine European Union member countries constituting successful examples and to structure the relevant regulations regarding the disability pension system in line with a similar understanding. Therefore, this study aims to provide policy recommendations by discussing the current disabled retirement system in European Union member countries and the rehabilitation processes employed.

The fact that disabled individuals constitute a disadvantaged group makes them a prime candidate for social support policies. Prior to the recognition of the social model of disability, the exclusion of the disabled from employment, which came at the expense of ignoring their potential, the prevalent understanding of the medical model of disability added to the problems they experienced, in particular the heightened adverse economic conditions they were exposed to. For this reason, some arrangements have been made to optimize the economic conditions of disabled individuals outside of employment, such as the disabled retirement system. Over time, the increase in the resources allocated to disability pensions in European Union member countries and the accumulation in the disability pension system have created significant concerns for policymakers. European Union member countries have thus

adopted the social model of disability perspective, eventually producing policies in this direction. Despite being still fit for employment, the disabled are misled by the conditions of the disability pension system, which then has brought to light the need for disability pension regulations. First of all, the European Union member countries, having implemented a series of reforms so as to reduce the attractiveness of the disability pension system, aimed to provide the disabled with more significant benefits rather than victimization, and therefore, policies were produced to increase re-employment instead of pensions with reduced attractiveness. These policies are most clearly reflected in the increased working skills of disabled individuals through rehabilitation processes.

Individuals with disabilities may need medical or social rehabilitation regarding their work skills. As a result of the reforms made in European Union member countries that take this seriously, the rehabilitation process prior to disability pension has become necessary. For individuals who are included in the disability pension system, moving out of employment can create a significant problem in the country's employment, as it will increase the rate of non-working people in the working-age population and thus will have a negative impact on the quality of life of the disabled. One of the biggest reasons why disabled individuals are stigmatized is their withdrawal from social life, which tends to aggravate this stigmatization. The orientation of disabled individuals who encounter exclusionary attitudes in employment to the disability pension system may end up isolating them from social life. Therefore, it is crucial for disabled individuals to go through the rehabilitation process before the disability pension system for renewed motivation to participate in employment, thus helping them achieve their true potential.

